

MÜZİKTE KALMAZ

✉ Evrim Hikmet Öğüt
✉ evrim.ogut@andante.com.tr

Klasik ve popüler müzik arasında klasik crossover

Geçtiğimiz sayıda klasik müziğin 20. yüzyıl sonundaki popülerleşme sürecine değinen yazarımız bu sayıda popüler müzik ve klasik müzik arasındaki doğrudan ilişkilere kısaca değiniyor.

20’li yaşlarımın başındayım, Bodrum Gümüşlük’te bir barda

müzik dinliyoruz. Çalan şarkı Meksikalı gitarist Carlos Santana’nın yeni albümünden *Love of my Life*. Şarkı yeni ama bildiğime de eminim, kısa bir süre ne olup bittiğini algılayamıyorum, sonra ışık yanıyor: Çalan, Brahms 3. *Senfoni*’nin 3. Bölümü!

O günden sonra klasik müziğin popüler müzikle iç içe geçtiği örneklerle bilinçli olarak kulak verdim. Araştırdıkça, bir kısmı orijinal yapıtlara referans vermiş, bir kısmı Santana’nın yaptığı gibi adlarını bile anmamış olan onlarca örnekle karşılaştım; bu örnekleri sınıflandırmaya, anlamaya çalıştım.

Bu bir araya gelişlerin 20. yüzyılın ilk on yıllarına kadar uzandığını söylemek mümkünse de yüzyılın son yirmi-otuz yılında muazzam bir yığılma göze çarpmakta. Elbette bunda türlerin, stillerin, dönemsel beğenilerin iç içe girdiği postmodern estetiğin etkisi büyük.

Geçtiğimiz ayki yazımda, klasik müziğin 20. yüzyıl sonundaki popülerleşme sürecinden söz etmiştim. Kısa bir hatırlatmanın ardından, bu kez, popüler müzik ve klasik müzik arasındaki doğrudan ilişkilere kısaca değineceğim.

Geç 20. yüzyılın anlam dünyasını şekillendiren postmodernizmin başlıca araçlarından biri olan melezlik fikri, yalnızca farklı kültür evrenlerine ait öğelerin birleşimiyle ortaya çıkan kültürel formlarda değil, sosyolog Robert Bock’un (1997) belirttiği üzere, dinleyici tercihlerinde de karşımıza çıkar: Günümüz dinleyicisi, modern dönemin dinleyicisinden farklı olarak, pop, caz, klasik ve çağdaş müzik türlerine kulağını eş zamanlı olarak açabilmekte, bunların hepsinden aynı zamanda zevk alabilmektedir.

Klasik popülerleşirken

Müziğin postmodernizmin etkisiyle şekillenen üretim ve tüketim süreçlerine göz attığımızda, klasik müzik alanında

iki temel eğilim göze çarpar: Klasik müziğin popülerleşmesi ve türler arası geçişler (*crossovers*).

Kemancı Nigel Kennedy 1980’lerin ikinci yarısında -yırtık kot pantolonu ile gerçekleştirdiği Vivaldi *Dört Mevsim* icrasını hatırlamayan yoktur- popüler müzik dünyasının imajlarını “fazlasıyla ciddi” klasik müzik evrenine taşıyarak o yaşlarda müzik eğitimine yeni başlamış olan ben de dahil, klasik müzik dinleyicilerinin algısını derinden sarsmıştı. Yorumcu, *The Kennedy Experience* projesinde Jimi Hendrix besteleri üzerine doğaçlamalar çalarak ve Klezmer müziğe ilgi göstererek, kariyerini klasik müziğin duvarlarının ötesine taşıırken, Vanessa Mae, Maxim Mrvica gibi onlarca genç virtüöz, özellikle yaylı çalgılar ve piyano gibi enstrümanlarıyla Kennedy’nin izini takip etmişti. Böylece, klasik müzik piyasası da kendi dar sınırlarını genişleterek daha genç bir dinleyici kitlesine ulaşmanın imkanını bulmuş oldu.

Popüler müzik piyasası klasiğe kucak açtı

Popüler müzik piyasası ise tüm bunlar olurken çoktan klasik müziğin nimetlerine kollarını açmış durumdaydı. Popüler ve klasik müzik alanında kurulan doğrudan ilişkiler kabaca üç grup altında değerlendirilebilir:

Bunlardan ilki, çoğu klasik müzik eğitimi almış olan müzisyenlerin, klasik yapıtları farklı müziksel stillerde -genellikle caz- yorumlamasıyla örneklenebilir. Jacques Loussier’nin başarılı yorumlarında örneklenebileceği gibi, bu örneklerde çoğu kez yapıtın bütünlüğü bozulmaksızın sadece icra biçimi -kimi kez popüler müzik enstrümanlarının da katılımıyla- dönüştürülmüş olur. Bu uygulamaya Türkiye’den başarısız bir örnek olarak Anjelika Akbar’ın 2002 tarihli *Bach a L'Orientale* albümü anılabilir. Adından da anlaşılacağı üzere J.S. Bach’ın yapıtlarının “oryantal” bir alt yapı ile sunumuna odaklanan albümde, oryantal ritimlerin -ve konser ve klip görüntülerinde yer alan medyatik oryantal dansçı Asena’nın- yanı sıra,

ney, bendir, kopuz gibi çalgılar da kullanılırken, bu çalgılar aracılığıyla bir tür Doğu-Batı sentezi ima edilmiş olur.

İkinci olarak, 1960'ların klasik rock'ı, Procol Harum, Yes, Deep Purple, Jethro Tull, gibi grupların katkısıyla gelişen ve neo-klasik metal müziğe doğru yol alan bir tür olarak klasik popülerin tam orta noktasında durur. Barok dönem müziğine büyük ilgi duyan Ritchie Blackmore ve Yngwie Malmsteen gibi ünlü gitar virtüözlerinin, konserlerinin bis parçası olarak klasik yapıtları seçmeleri de bu bağlamda değerlendirilebilir. Bis parçalarının önemli bir bölümü, Paganini'nin keman kaprisleri gibi repertuarın virtüözik yapıtları içinden seçilirken, hem rock müzisyeni hem de dinleyicisi için klasik müziğin "yüksek" duvarları aşılmış, toprakları fethedilmiş olur.

Klasik müzik çalgılarının ve klasik müziğe özgü çokseslilik anlayışının popüler müzikte kullanılmasından, prestijli bir senfonik orkestra eşliğinde verilen popüler müzik konserlerine dek geniş bir yelpazede değerlendirilebilecek bir faaliyet alanını da bu bağlamda anmak gerek. 2000'li yılların başında Türkiye'de hemen her pop şarkıcısının toplama senfoni orkestralarıyla verdiği konserler bu çerçevede yer alırken, klasik müzik alanından ödünç alınan öğeler popüler müziğe "değer" ve "meşruiyet" kazandırmaktadır.

Klasik müzik ve popüler müzik arasında üçüncü ve en vurucu ilişki ise, popüler müziğin, klasik temaları ödünç alması yoluyla kurulur. 20. yüzyılın hemen başlarına kadar uzanan¹ bu örnekler, erken dönemde, klasik müzik eserlerinin melodik temaları üzerine sözlerin eklenmesiyle üretilirken, yıllar içinde belirgin klasik temaların alıntılanmasına doğru çeşitlenir; yazının başında andığım Santana şarkısı tam da bu gruba örnek oluşturur.

Klasik ve popüler müziği iç içe geçiren bu gruptaki uygulamalarda, klasik yapıtın, deforme edildiği, parçalandığı ve bir diğer stil/türün özellikleri ile kendi bağlamı ve anlam dizgesinin tamamen dışına sürüklendiği görülmektedir. Diğer bir deyişle, bu uygulamalara maruz kalan klasik müzik yapıtı, gösterileni olmayan bir göstergeye indirgenmiş olur.

Özetle, klasik müzik üretimi, 20. yüzyılda, kapitalizmin gelişimi ve bunun getirdiği sosyal dönüşümün de etkisiyle hızlı bir popülerleşme sürecine girdi. Bu süreci doğuran, bir yandan çağın postmodern estetik algısıysa, bir diğeri de piyasanın ihtiyaçlarıydı.

Özetle, klasik müzik üretimi, 20. yüzyılda, kapitalizmin gelişimi ve bunun getirdiği sosyal dönüşümün de etkisiyle hızlı bir popülerleşme sürecine girdi. Bu süreci doğuran bir yandan çağın postmodern estetik algısıysa, bir diğeri de piyasanın ihtiyaçlarıydı. Yüzyılın sonundan bu yana popüler ve klasik müzik arasında kurulan sayısız ilişki tam da bu çerçeveden okunmalı.

Kuşkusuz üç grup altında değerlendirdiğim örnekler çoğaltılabilir ve başka sınıflandırmalara tabi tutulabilir. Ancak her durumda yapıtların bütünlüğünün bozularak, deformasyon süreçlerine tabi tutuldukları, daha önemlisi bağlamsızlaştıkları ve/veya yeni bağlamlara taşındıkları açıktır. Bu gelişmeler karşısında endişe ile sorulan "klasik müzik öldü mü ya da bir kriz halinde mi?" sorusuna müzikolog Nicholas Cook'un (1999) ağzından cevap vermek mümkün görünüyor: "Eğer klasik müzikte bir kriz varsa bu, müziğin kendisinde değil, onun hakkındaki düşünüş tarzındadır" (73).

DİPNOT

1- Freddy Martin ve Ray Austin'in Çaykovski Piyano Konçertosu uyarlaması *Tonight We Love*, 1940'lardan çarpıcı bir örnek olarak verilebilir.

KAYNAKLAR

1- Bock, R. (1997). Tüketim. çev. İrem Kutluk. Ankara: Dost Kitabevi.

2- Cook, N. (1999). Müziğin ABC'si. çev. Turan Doğan, İstanbul: Kalcı Yayınevi.